

Tiesību akta projekta "Par valsts pētījumu programmu "Lauksaimniecības un meža resursu izpēte drošas un noturīgas Latvijas attīstībai" 2026.–2028. gadam" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojums (anotācija)

1. Tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamība

1.1. Pamatojums

Izstrādes pamatojums

Ministrijas / iestādes iniciatīva

Apraksts

Zemkopības ministrija (turpmāk – ZM) ir sagatavojusi Ministru kabineta (turpmāk – MK) rīkojuma projektu "Par valsts pētījumu programmu "Lauksaimniecības un meža resursu izpēte drošas un noturīgas Latvijas attīstībai 2026.–2028. gadam"" (turpmāk – MK rīkojuma projekts) saskaņā ar

1) Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. rīcības virziena "Daba un vide – "Zaļais kurss"" 285. uzdevumu, kas paredz vietejo resursu,

arī bioresursu, efektīvāku izmantošanu (ekodizaina principu piemērošanu un aprites ekonomikas ieviešanu dažādos tautsaimniecības sektoros), jo īpaši sasniedzot augstāku standartu un inovāciju izmantošanu pārtikas aprīte un dzīvnieku veselībā saskaņā ar "vienas veselības" principu, kā arī veicinot bezatkritumu ražošanas tehnoloģiju un inovāciju ieviešanu tautsaimniecībā;

2) Zinātniskās darbības likuma 13. panta otrās daļas 3. punktu, kas paredz, ka MK apstiprina valsts pētījumu programmas;

3) Zinātniskās darbības likuma 35. panta otro daļu, jo atbilstoši tai valsts pētījumu programmu mērķus un uzdevumus nosaka attiecīgās nozaru ministrijas, konsultējoties ar Latvijas Zinātņu akadēmiju un Latvijas Zinātnes padomi. Izglītības un zinātnes ministrija vai citas nozaru ministrijas valsts pētījumu programmu projektu konkursa kārtībā var piešķirt valsts pētījumu programmu projektiem finansējumu no zinātnes finansēšanai piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem. Valsts pētījumu programmu projektu konkursu organizē un īsteno Latvijas Zinātnes padome;

4) Ministru kabineta 2018. gada 4. septembra noteikumu Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 560) 4. punktu, kas nosaka, ka valsts pētījumu programmu izstrādā nozares ministrija sadarbībā ar programmas stratēģiskās vadības padomi, nosakot programmas nosaukumu, virsmērķi (ja nepieciešams), mērķi, īstenošanas laiku, finansējuma apmēru, uzdevumus un sasniedzamos rezultātus. Programmu apstiprina MK ar rīkojumu.

1.2. Mērķis

Mērķa apraksts

MK rīkojuma projekta mērķis ir apstiprināt valsts pētījumu programmu "Lauksaimniecības un meža resursu izpēte drošas un noturīgas Latvijas attīstībai" 2026.–2028. gadam (turpmāk – Programma), nosakot tās mērķi, uzdevumus, apakšuzdevumus, īstenošanas termiņu, piešķirto finansējumu un sasniedzamos rezultātus.

Spēkā stāšanās termiņš

Vispārējā kārtība

1.3. Pašreizējā situācija, problēmas un risinājumi

Pašreizējā situācija

Valstiski dažādos politikas dokumentos (piemēram, Nacionālās industriālas politikas pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam) ir noteikta apņemšanās ieguldīt pētniecībā un attīstībā, lai stimulētu inovācijās balstītu ekonomikas izaugsmi, sasniedzot vismaz 1,5 % no IKP 2027. gadā. Lai gan pētniecības un attīstības izdevumi nedaudz palielinās, ir nepieciešami papildu stimuli un pasākumi gan valsts, gan uzņēmumu pētniecības un attīstības veicināšanai.

Viens no virzieniem publiskās pētniecības un attīstības izdevumu daļas palielināšanai ir nozaru ministriju vajadzību formulējums, īstenojot valsts pētījumu programmas (turpmāk – VPP). VPP ir nozares ministrijas valsts pasūtījums pētniecības darbiem, lai radītu jaunas zināšanas, prasmes un inovācijas, attīstītu jaunus produktus, procesus un pakalpojumus, attīstītu cilvēkresursus nozaru problēmu risināšanai un stratēģisko attīstības mērķu sasniegšanai, kā arī atbalstītu valsts politikas prioritāšu īstenošanu, aktīvi izmantojot pētniecības rezultātus politikas izstrādei, un nodrošinātu pētniecības atpazīstamību sabiedrībā, kā arī stiprinātu saikni starp pētniecību un prioritārām valsts politikas jomām.

2023. gada beigās ZM uzsāka īstenot VPP "Vietējo resursu izpēte un ilgtspējīga izmantošana Latvijas attīstībai" 2023.–2025. gadam. Tās mērķis ir ilgtspējīgi un racionāli izmantot dabas resursus, palielinot to pievienoto vērtību mainīgas vides apstākļos.

Lai sasniegtu šo mērķi, tiek īstenotas divas apakšprogrammas par 5 000 000 *euro* ar īstenošanas periodu līdz 2025. gada beigām:

5.1. "Ilgspējīga lauksaimniecības, tostarp zivsaimniecības, resursu izmantošana nekaitīgas, kvalitatīvas un veselīgas pārtikas ražošanai Latvijā", kuras mērķis ir papildināt zināšanu bāzi par lauksaimniecības resursu ilgtspējīgas izmantošanas tehnoloģijām kvalitatīvu pārtikas izejvielu ražošanā, pārstrādē, kā arī izejvielu un produktu kontrolē Latvijā, lai nodrošinātu patērētājus ar veselīgiem un nekaitīgiem vietējās izcelsmes pārtikas produktiem, veicinot lauksaimniecības un pārtikas nozaru izaugsmi un konkurētspēju;

5.2. "Inovatīva meža apsaimniekošana un jauni meža pakalpojumi, produkti un tehnoloģijas Latvijas izaugsmei", kuras mērķis ir nodrošināt mežsaimniecības ilgtspējību un racionāli izmantot Latvijas mežu resursus globālajā tirgū konkurētspējīgu produktu ražošanai, vienlaikus saglabājot bioloģisko daudzveidību un meža sociālo nozīmi nākamajām paaudzēm.

Lai ilgtermiņā nodrošinātu nekaitīgas pārtikas apriti un tās pieejamība pietiekamā daudzumā, uzsverot pārtikas stratēģisko nozīmi valsts nodrošinājumam un nacionālo interešu aizsardzībai, ir nepieciešams izstrādāt jaunu VPP, lai ZM būtu iespēja turpināt un veicināt pētniecību lauksaimniecības, meža un veterinārajās zinātnēs. Vienlaikus tiktu sekmēta vides kvalitātes saglabāšana un uzlabošana, dabas resursu ilgtspējīga izmantošana, kā arī sociālās atbildības un ekoloģisko, ekonomisko un sociālo interešu līdzsvarošana.

Problēmas un risinājumi

Problēmas apraksts

Latvijai ir svarīgi stiprināt valsts pārtikas, ekonomisko un ekoloģisko drošību, kā arī noturību pret klimata pārmaiņām un ārējiem riska faktoriem un veicināt lauksaimniecisko ražošanu, jo tā ir stratēģiski svarīga tautsaimniecības nozare pašnodrošinājumam, tādējādi sekmējot ilgtspējīgu un noturīgu lauku vidi, kas spēj pielāgoties pārmaiņām, vienlaikus saglabājot un uzlabojot vides kvalitāti, bioloģisko daudzveidību un dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

Šie aspekti ir cieši saistīti ar valsts nacionālajām interesēm – nekaitīgas un kvalitatīvas pārtikas nodrošinājumu, lauku teritoriju vitalitāti un spēju laikus reaģēt uz iespējamiem apdraudējumiem vai krīzēm, pamatojoties uz īsām un stabilām piegādes ķēdēm un pārstrādi, kas nodrošina iespējami lielu pievienoto vērtību.

Lai gan Latvijai ir pētniecības un inovāciju kapacitāte vides un lauksaimniecības jomā, klimata pārmaiņu un globālo pārtikas piegādes riska faktoru pastiprināšanās prasa stratēģiski stiprināt zinātnisko un praktisko kompetenci ilgtspējīgā zemes un mežu apsaimniekošanā. Tas nepieciešams, lai līdzsvarotu ekoloģiskos, sociālos un ekonomiskos aspektus, nodrošinot ilgtermiņā nekaitīgas un kvalitatīvas pārtikas piegādi un lauku telpas noturību, kā arī saimnieciski vislabāk atbilstošos risinājumus ES direktīvu piemērošanai un regulu ieviešanai.

Valsts atbalsts mērķtiecīgai pētniecībai un inovācijām šajās jomās ir kritiski svarīgs, lai sasniegtu vides mērķus, mazinātu klimata pārmaiņu ietekmi un vienlaikus stiprinātu Latvijas nacionālās intereses.

Tā kā ar MK 2023. gada 9. augusta rīkojumu Nr. 502 apstiprinātā VPP "Vietējo resursu izpēte un ilgtspējīga izmantošana Latvijas attīstībai" 2023.–2025. gadam drīz beigsies, ir vajadzīgs normatīvs pamats nākamajai VPP.

Minētās VPP īstenošanas un uzraudzības komisija 2025. gada 16. un 18.

jūnijā izvērtēja un apstiprināja VPP starpposma rezultātus. Tika secināts, ka VPP īstenošana un sasniegtie rezultāti ir devuši nozīmīgu ieguldījumu vietējo resursu izpētē un ilgtspējīgā izmantošanā Latvijas attīstībai, radot jaunas zināšanas un risinājumus ilgtspējīgai lauksaimniecības, tostarp zivsaimniecības, resursu izmantošanai nekaitīgas, kvalitatīvas un veselīgas pārtikas ražošanai Latvijā, kā arī sekmējuši inovatīvas meža apsaimniekošanas iespējas un radījuši jaunus meža pakalpojumus, produktus un tehnoloģijas Latvijas izaugsmei.

Ieviešot VPP, tika papildinātas zināšanas par lauksaimniecības resursu ilgtspējīgas izmantošanas tehnoloģijām kvalitatīvu pārtikas izejvielu ražošanā un pārstrādē, kā arī izejvielu un produktu kontrolē Latvijā, lai patērētāji varētu saņemt veselīgus un nekaitīgus vietējās izcelsmes pārtikas produktus. Līdz ar to veicināta lauksaimniecības un pārtikas nozares izaugsme un konkurētspēja un nodrošināta mežsaimniecības ilgtspējība un Latvijas mežu resursu racionāla izmantošana globālajā tirgū konkurētspējīgu produktu ražošanai, vienlaikus saglabājot bioloģisko daudzveidību un meža sociālo nozīmi nākamajām paaudzēm.

Risinājuma apraksts

Programma nākamajam periodam (2026.–2028. gadam) paredz izveidot ZM valsts pasūtījumu pētniecībā, lai veicinātu vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu, mazinātu klimata pārmaiņu ietekmi un stiprinātu Latvijas pašpietiekamību, pilnveidojot tās pašapgādi.

Programmas īstenošanas pamatā būs zinātnes un inovāciju attīstība, kas nodrošinās ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu un nekaitīgas, kvalitatīvas pārtikas pieejamību, vienlaikus līdzsvarojot ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās intereses.

MK rīkojuma projekts sagatavots saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 560, nosakot Programmas nosaukumu, mērķi, uzdevumus un apakšuzdevumus, sasniedzamos rezultātus, īstenošanas laiku un finansējumu. ZM, īstenojot Programmu, nodrošinās projektu konkursu izsludināšanu, pieteikumu atlasīšanu un līgumu slēgšanu ar projektu īstenotājiem, iesaistot Latvijas Zinātnes padomi.

Programmas mērķis – veicināt Latvijas lauksaimniecības un meža resursu zinātnisku izpēti un ilgtspējīgu izmantošanu, stiprinot valsts pārtikas, ekonomisko un ekoloģisko drošību, kā arī noturību pret klimata pārmaiņām un ārēju riska faktoru ietekmi.

Mērķis sasniedzams, īstenojot divus uzdevumus:

1) "Ilgtspējīga un noturīga pārtikas sistēma Latvijas pašnodrošinājuma stiprināšanai klimata pārmaiņu un krīžu apstākļos", kura mērķis ir stiprināt Latvijas pārtikas pašnodrošinājumu, pilnveidojot ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un pret krīzēm noturīgu pārtikas sistēmu, kuras pamatā ir videi saudzīgas tehnoloģijas un inovatīvi risinājumi.

Lai sasniegtu uzdevuma mērķi, noteikti šādi apakšuzdevumi:

1.1. attīstīt ilgtspējīgas un klimatnoturīgas audzēšanas tehnoloģijas videi saudzīgai un ekonomiski pamatotai laukkopībai un dārzkopībai, stiprinot valsts pārtikas pašnodrošinājumu un ķīmisko piesārņotāju, tostarp pesticīdu atlieku un dabīgo augu toksīnu, izplatības ierobežošanu. Īstenojot šo apakšuzdevumu, plānots ieviest inovācijas audzēšanas tehnoloģiju risinājumos kvalitatīvu un proteīniem bagātu izejvielu ražošanai pākšaugu un graudaugu augmaiņu sistēmās, izpētīt ābeļu, upenju, dārzenju (kāpostaugu un pākšaugu) audzēšanas tehnoloģisko elementu – mehanizācijas, alternatīvu augu aizsardzības līdzekļu, dažādu segumu un augsnes ielabošanas efektivitāti, izpētīt patogēnu agresivitāti un slimību epidemioloģiju potenciāli postīgām sēņu ierosinātām slimībām (iedegas un plankumainības) *Vicia*, *Glycine* un *Lupinus* ģinšu pākšaugiem, kā arī smiltsērķšķiem un upenēm (vispārējā kalšana un dzinumumu atmiršana) un izstrādāt diagnostikas metodes slimību izplatības riska mazināšanai, izpētīt augu toksīnu un

mikotoksīnu līmeņu korelāciju ar klimatiskajiem parametriem, augu aizsardzības līdzekļu (turpmāk – AAL) un minerālmēsļu lietošanu graudaugiem. Tā kā vides apstākļi nepārtraukti mainās, ražošanas metodēm lielākoties jāmainās līdzīgi, bet šīs izmaiņas ir jāpamato ar jaunām zināšanām, un tikai tad iespējama efektīva, no ārējiem apstākļiem neatkarīga, pašpietiekama un videi saudzīga ražošana.

Diagnostikas metodes sekmētu precīzu patogēnu noteikšanu un izpratni par to, kā šos patogēnus efektīvi ierobežot (tāpat kā cilvēku slimību profilaksē un ārstēšanā), tostarp veicinātu izpratni par precīzu AAL devu lietošanu un tādā veidā – arī Zaļajā kursā noteiktā mērķa (AAL lietošanas samazināšana) sasniegšanu.

ZM ir ieinteresēta, lai lauksaimniecības nozare būtu spēcīga gan valsts, gan Eiropas mērogā, tāpēc viens no tās uzdevumiem ir rast risinājumus nozares vajadzībām, tostarp vairojot zināšanas, kā arī attiecīgi rīkojoties, lai sasniegtu ES mērķus, t. i., padarīt lauksaimniecību un pārtikas sistēmas ilgtspējīgākas, tostarp samazinot pesticīdu lietošanu, saudzīgi izmantojot augsni, stiprinot noturību pret krīzēm un pastāvīgi nodrošinot nekaitīgu pārtiku.

Klimata pārmaiņas, tostarp temperatūras paaugstināšanās, nokrišņu daudzuma izmaiņas un ekstremālu laikapstākļu biežums, rada jaunus apdraudējumus, tādēļ svarīgi ir noteikt augu toksīnu un mikotoksīnu līmeņu korelāciju ar klimatiskajiem parametriem, AAL un minerālmēsļu lietošanu. Tāpat svarīgi ir izstrādāt priekšlikumus graudaugu audzētājiem augu toksīnu un mikotoksīnu veidošanās riska mazināšanai graudaugos;

1.2. izstrādāt jaunus pārtikas produktus uz vietējo lauksaimniecības, tostarp augļu, dārzeņu un pākšaugu, un zivsaimniecības nozares izejvielu bāzes un jaunus pārtikas produktus ar augstu pievienoto vērtību. Īstenojot šo apakšuzdevumu, paredzēts izstrādāt jaunus pārtikas produktus uz vietējās izcelsmes lauksaimniecības un zivsaimniecības nozares izejvielu bāzes un meklēt risinājumus jaunu pārtikas produktus ar augstu pievienoto vērtību izstrādei, kuri būtu nekaitīgi un kvalitatīvi patērētājiem arī dažādās ārkārtas situācijās;

1.3. stiprināt Latvijas spēju nodrošināt pietiekamu nekaitīgas un veselīgas pārtikas apgādi, savlaicīgi novēršot vai ierobežojot infekciju, kā arī antimikrobiālās rezistences (AMR) izplatību dzīvniekos un pārtikas ķēdē krīžu apstākļos un tādējādi palielinot sabiedrības un pārtikas sistēmas noturību. To plānots darīt, izmantojot esošos un iegūstot jaunus datus, rast risinājumus AMR radītā apdraudējuma mazināšanai sabiedrības veselībai un pārtikas nekaitīgumam, kā arī, ievērojot zoonotiskās baktērijas *Salmonella* spp. izplatības risku Latvijā, izvērtēt *Salmonella* spp. izplatības mazināšanas iespējas mājputnu novietnēs un mājputnu izcelsmes produktos, veicinot ilgtspējīgas, nekaitīgas un kvalitatīvas pārtikas apriti un lielāku Latvijas izcelsmes produktu prestižu.

Uzdevuma aktualitāte ir saistīta ar Valdības rīcības plāna, AMR ierobežošanas un piesardzīgas antibiotiku lietošanas plāna "Viena veselība" 2023.–2027. gadam un Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam ieviešanu. Pasaulē AMR ir viens no lielākajiem sabiedrības veselības draudiem, kura dēļ ir apgrūtināta gan cilvēku, gan dzīvnieku slimību ārstēšana, un tās sekas ar katru gadu kļūst arvien nopietnākas, palielinoties arī ekonomiskiem zaudējumiem. Esošās situācijas analīze par AMR izplatību mājputnu ganāmpulkos un attīstības ceļoņu analīze ir būtisks rīks AMR izplatības ierobežošanas efektīvāko pasākumu noteikšanā un ieviešanā. Tāpat zoonotisko baktēriju *Salmonella* spp. izplatības mazināšana putnu novietnēs ir papildu metode AMR izplatības un sabiedrības veselības apdraudējuma mazināšanai, turklāt Latvijas lauksaimniecības nozarei tas sniegtu ekonomisku ieguvumu un prestižu. Iegūstot metodes *Salmonella* spp. izskaušanai putnu novietnēs, samazinātos gan ražošanas zaudējumi, gan ekonomiskie zaudējumi lauksaimniekiem. Pētījums sniegtu izvērtējumu par iespējām Latvijai izstrādāt valsts uzraudzības programmu *Salmonella* spp. kontrolei un iegūt īpašas garantijas no Eiropas Komisijas, un savukārt tas celtu produkcijas prestižu un palielinātu produktu eksporta iespējas, dodot nozīmīgu ieguvumu nākotnē. Šīs garantijas ietver paplašinātu monitoringu, kas apliecina *Salmonella* spp. neesamību pirms produkta nosūtīšanas. Šādas garantijas patlaban ir spēkā Somijai, Zviedrijai un Dānijai (broileru gaļai un olām). Latvija ir unikālā un spēcīgā pozīcijā, kas ļauj pretendēt uz līdzīgu statusu, jo tā jau ir guvusi starptautisku atzinību, tāpēc ka atzīta par brīvu no

citām bīstamām zoonozēm, piemēram, trakumsērgas (Pasaules Dzīvnieku veselības organizācijā (WOAH) 2014. gada, Eiropas Kopienā (EK) – kopš 2021. gada), aitū un kazu brucelozes (EK kopš 2010. gada, apstiprināts 2021. gadā), govju brucelozes (EK kopš 2012. gada, apstiprināts 2021. gadā) un govju tuberkulozes (EK kopš 2011. gada, apstiprināts 2021. gadā). Šāds sasniegums ievērojami celtu Latvijas putnkopības produkcijas prestižu un paplašinātu eksporta iespējas;

1.4. visaptveroši analizēt Latvijas lauksaimniecības ekonomisko sniegumu un konkurētspēju ar mērķi stiprināt nozares pašnodrošinājumu, kā arī izstrādāt priekšlikumus konkurētspējas uzlabošanai, izlaides palielināšanai un noturības stiprināšanai iekšējo un ārējo krīžu apstākļos. Īstenojot šo apakšuzdevumu, plānots analizēt un kartēt Latvijas lauksaimniecības ekonomisko sniegumu un attīstības tendences pa nozarēm, izvērtēt lauksaimniecības nozaru konkurētspēju nacionālā un starptautiskā mērogā, identificējot galvenos iekšējos un ārējos ierobežojumus konkurētspējas un izlaides pieaugumam, novērtēt saimniecību un nozaru tirgus ieņēmumus, identificējot zemo ieņēmumu iemeslus atkarībā no dabas, klimatiskajiem un ģeogrāfiskajiem ierobežojumiem, kā arī alternatīvās saimniekošanas iespējas, novērtēt Latvijas lauksaimniecības un pārtikas sistēmas noturību krīzes apstākļos, identificējot veicinošos un apdraudošos faktorus, un salīdzināt situāciju ar citu ES valstu pieredzi, izstrādāt priekšlikumus Latvijas lauksaimniecības konkurētspējas un vidējās izlaides palielināšanai, lai nodrošinātu pamatotu, mērķētu un ilgtspējīgu politikas veidošanu, kas sekmē Latvijas lauksaimniecības attīstību, pārtikas drošību un ekonomisko noturību ilgtermiņā;

2) "Integrēta un adaptīva meža apsaimniekošana un jauni produkti Latvijas izaugsmei".

Lai sasniegtu uzdevuma mērķi, noteikti šādi apakšuzdevumi:

2.1. meža ekosistēmu noturības kāpināšana, izstrādājot meža īpašniekiem dažādiem apsaimniekošanas mērķiem piemērotus risinājumus kokaudzū adaptācijai, kuri balstīti uz ilgtermiņa pēcnācēju pārbaužu stādījumu un citu ilgtermiņa pētījumu objektu vērtējumiem. To darot, plānots rast jaunus risinājumus mežu

apsaimniekošanai, lai saglabātu ienākuma avotu lauku apvidos un veicinātu atjaunojamo resursu izmantošanu, ievērojot to, ka ekstrēmi klimatiski apstākļi (plūdi, vētras, sausuma periodi) aizvien vairāk ietekmē mežus. Šajā nolūkā ir svarīgas gan rekomendācijas par efektīvāku meža selekcijas un tās rezultātu praktisko izmantošanu, veicinot pielāgošanos rīcībpolitikai, ko paredz Eiropas Parlamenta un Padomes regulas par augu reproduktīvā materiāla ražošanu un tirdzniecību Savienībā priekšlikumā noteiktais princips, gan koku mehāniskās noturības datubāzes papildināšana un izmantošana, gan jauni ilgtermiņa pētījumu objekti par koku sugu mistrojumu dažādā telpiskajā mērogā;

2.2. integrētas un ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas prakses pilnveidošanas un ekonomiskās drošības stiprināšanas būtisko faktoru novērtējums un to monitoringa metožu attīstība, tostarp ietverot Dabas atjaunošanas regulas meža bioloģiskās daudzveidības indikatorus, kā arī sagatavojot rekomendācijas dinamiskās dabas aizsardzības un drošās ostas principa praktiskai ieviešanai. Saistībā ar šo apakšuzdevumu plānots izstrādāt un testēt inovatīvus risinājumus Nacionālā meža monitoringa pilnveidošanai, īpaši – sensoru izmantošanai pilnvērtīgākas un detalizētākas informācijas ieguvē. Tāpat paredzēts papildināt saimnieciskās darbības ietekmes uz meža putnu sugām vērtējumu, kura pamatā ir akustisko sensoru dati meža putnu indeksa noteikšanai, kā arī sagatavot ekonomiski pamatotas rekomendācijas šīs pieejas attīstībai. Dinamiskas dabas aizsardzības īstenošanai, kā arī integrētas, Eiropas meža stratēģijai un Nacionālajam attīstības plānam atbilstošas meža apsaimniekošanas prakses īstenošanai būtiski ir kvalitatīvi dati, kuru pašlaik par virkni indikatoru nav vai tie ir nepilnīgi. Īstenojot uzdevumu, plānots arī veicināt bioloģisko daudzveidību saimnieciskajos mežos, sadarbojoties ar meža īpašniekiem un dodot tiem iespējas diversificēt savus ienākumus līdz ar iesaistīšanos Eiropas Komisijas šogad postulētajā jaunajā dabas kredītu tirgū. Paredzēts vērtēt šīs iespējas izmantošanas sociālekonomisko ietekmi. Tāpat ir paredzēts izstrādāt standartizētus ekonomiski efektīvus risinājumus meža apsaimniekošanas pasākumiem, lai uzlabotu biotopu kvalitāti. Tas ir svarīgi īpašniekiem, kuru mežos ir šādi biotopi. Nozīmīgi ir arī izstrādāt rekomendācijas rīcībpolitikas ieviešanai, tostarp vērtējot ietekmi no meža

hidrotehniskās meliorācijās (tas ir būtiski gandrīz trešdaļā mūsu valsts mežu). Risinājumi ir svarīgi, ieviešot dabai tuvākus meža apsaimniekošanas principus un tādējādi sekmējot Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 24. jūnija Regulas 2024/1991 par dabas atjaunošanu mērķu sasniegšanu, kā arī raksturojot vidi attiecībā uz apputeksnētājiem un izstrādājot praktiski ieviešamus risinājumus, lai uzlabotu tās piemērotību šai sugu grupai;

2.3. meža nozares ieguldījuma klimata pārmaiņu mazināšanā un aprites bioekonomikā vairošana un meža nozares produktu nodrošinātā kopējā aizvietošanas efekta noteikšana, sekmējot vietējo meža resursu izmantošanu konkurētspējīgu un ilgtspējīgu produktu ražošanā atbilstoši Zaļā kursa nostādņēm. Paredzēts novērtēt Latvijas meža nozares spēju nodrošināt aizvietošanas efektu atbilstoši jaunajam ISO 13391:2025 standartam, turklāt ir sagatavota rīcībpolitika konstatēto efektu pastiprināšanai, jo, izstrādājot ar zemes izmantošanu saistītus normatīvus, ir svarīgi vērtēt to ietekmi uz klimata pārmaiņu mazināšanu. Tā kā mežā ir ierobežotas arī oglekļa uzkrāšanas iespējas, ir svarīgi raksturot potenciālu, kas ļautu veicināt labvēlīgu ietekmi ar koksnes produktu starpniecību. Tāpat svarīgas ir ne vien rekomendācijas (pozīcijas, pamatojumi) šī efekta starptautiskas atzišanas veicināšanai, jo tas paplašinātu iespējas iesaistīties oglekļa kredītu tirgū, palielinot un diversificējot nozares ieņēmumus, bet arī šādas pieejas sociālekonomiskās ietekmes novērtējums (modelēšana) saistībā ar lauku teritoriju apsaimniekošanu. Ieņēmumu nodrošināšanai un šī uzdevuma izpildei paredzēti arī novatoriski un integrēti praktiskie risinājumi, attīstot meža apsaimniekošanu un jaunus koksnes produktus, īpaši tādus, kuri mazina energoresursu patēriņu vai kuru izejvielas pašlaik izmantojamas galvenokārt enerģētikā. Standartizēti risinājumi, kas atbilst Eiropas Parlamenta un Padomes 2020. gada 18. jūnija Regulas 2020/852 par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai prasībām, ir svarīgi "zaļā" finansējuma piesaistei, lai ieviestu jaunus produktus un zemes apsaimniekošanas pieejas. Tāpat ieviešanai nozīmīga ir informēšana, akcentu liekot uz pilotprojektu (izmēģinājumuprojektu) atvērtās zinātnes pieejas izmantošanā siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas noteikšanai teritorijā ar organiskām augsnēm, kurās kāpināts ūdens līmenis (angļu val. – *rewetting*), tam gan izmantojot, gan neizmantojot kokaugu paludikultūras.

Saskaņā ar Zinātniskās darbības likuma 35. panta pirmo un otro daļu un noteikumu Nr.560 3., 4. un 6. punktu Programmu izstrādāja ZM, sadarbojoties ar ZM izveidotu Lauksaimniecības, zivsaimniecības, pārtikas un meža nozares zināšanu un inovāciju stratēģiskās vadības padomi (turpmāk – stratēģiskā padome), kuras uzdevums ir konsultēt ZM par Programmas stratēģiskajiem mērķiem un uzdevumiem, sniegt priekšlikumus Programmas pilnveidei un izvērtēt sasniegtos rezultātus pēc tās pabeigšanas. Stratēģiskās padomes locekļu sastāvā ir pārstāvji no Izglītības un zinātnes ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Klimata un enerģētikas ministrijas, Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas, Latvijas Zemnieku federācijas, Zemnieku Saeimas, Latvijas Zivsaimniecības asociācijas, Latvijas Meža īpašnieku biedrības, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas, Latvijas Pašvaldību savienības un Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra. Programmas izstrādes gaitā ir notikušas vairākas konsultācijas ar Latvijas Zinātnes padomi, kā arī Programma un MK rīkojuma projekts š.g. 28.augustā ir saskaņots ar Programmas stratēģiskās padomes locekļiem. Programmas īstenošanas laiks ir no 2026. līdz 2028. gadam atbilstoši piešķirtajam valsts budžeta finansējumam (2026. gadā tam atvēlēti 2 000 000 *euro*, 2027. gadā – 2 000 000 *euro*, 2028. gadā – 2 000 000 *euro*). Programmas īstenošanas laiku var pagarināt līdz vienam gadam, tas ir, līdz 2029. gada 31. decembrim, ja tas ir nepieciešams Programmas un tās projektu rezultātu nostiprināšanai un publiskošanai, bez papildu finansējuma piešķiršanas.

Vai ir izvērtēti alternatīvie risinājumi?

Jā

Apraksts

Programmas mērķis ir radīt priekšnoteikumus integrētai lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstībai, kas atbilst nacionālajām interesēm, t. i., stiprina pārtikas nodrošinājumu, saglabā bioloģisko daudzveidību un palielina vides noturību pret klimata pārmaiņu apdraudējumiem. Programmas neapstiprināšana kavētu

tehnoloģisko un netehnoloģisko inovāciju izstrādi, kas savukārt neveicinātu dabas resursu efektīvu izmantošanu un pievienotās vērtības radīšanu, īpaši vietējai ražošanai un lauku telpas vitalitātes uzturēšanai.

Vai ir izvērtēts prasību un izmaksu samērīgums pret ieguvumiem?

Nē

1.4. Izvērtējumi/pētījumi, kas pamato TA nepieciešamību

1.5. Pēcpārbaudes (ex-post) izvērtējums

Vai tiks veikts?

Nē

1.6. Cita informācija

-

2. Tiesību akta projekta ietekmējamās sabiedrības grupas, ietekme uz tautsaimniecības attīstību un administratīvo slogu

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

2.1. Sabiedrības grupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē, vai varētu ietekmēt

Fiziskās personas

- studenti
- zinātnieki, zinātniskā doktora grāda pretendenti, nozares uzņēmēji

Ietekmes apraksts

MK rīkojuma projekts paredz iespēju konkursa kārtībā pretendēt uz finansējumu zinātnisko projektu īstenošanai Programmā noteikto uzdevumu izpildei. Programma dod iespējas zinātniekiem iesaistīties Programmas projektos, īstenojot un attīstot zinātnisko potenciālu, tostarp ir ieteikta studējošo iesaiste projektu īstenošanā. Nozares uzņēmēji Programmas izstrādes un ieviešanas gaitā tiks iesaistīti mērķu un uzdevumu noteikšanā. Sagaidāms, ka arī Programmas īstenošanā iegūtie rezultāti (zināšanas, produkti, jaunas tehnoloģijas, metodes) sniegs ieguldījumu nozares uzņēmēju darbības attīstībai.

Juridiskās personas

- visi uzņēmumi
- Nozares un ar to saistītie uzņēmumi un organizācijas, zinātniskās institūcijas un augstskolas.

Ietekmes apraksts

Programmas izstrāde un īstenošana notiek saskaņā ar Zinātniskās darbības likuma 35. panta pirmo un otro daļu un MK noteikumiem Nr. 560, kuros ir paredzētas dažādas darbības, iesaistot gan valsts pārvaldes institūcijas, gan nozares organizācijas. ZM Programmas izstrādes gaitā ir vairākkārt konsultējusies ar nozares organizācijām, lūdzot to viedokli par Programmas mērķiem un uzdevumiem. Minētās organizācijas ir deleģējušas pārstāvjus darbam ZM izveidotajā stratēģiskās vadības padomē. Zinātniskajām institūcijām tiks dota iespēja piedalīties Programmas projektu īstenošanā, attīstot zinātnes kapacitāti.

Nozares uzņēmēji un to veidotās organizācijas būs ieguvēji no Programmas projektos iegūtajiem rezultātiem, kas tiks izmantoti uz zināšanām balstītas politikas veidošanā, kā arī pētījumos gūtās zināšanas konsultāciju veidā tiks nodotas nozares uzņēmējiem saimniekošanas pilnveidošanai.

Nozare

Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība

Nozaru ietekmes apraksts

Nozares uzņēmēji un to veidotās organizācijas būs ieguvēji no Programmas projektos iegūtajiem rezultātiem, kas tiks izmantoti uz zināšanām balstītas politikas veidošanā, turklāt pētījumos gūtās zināšanas konsultāciju veidā tiks nodotas nozares uzņēmējiem darbības uzlabošanai.

2.2. Tiesiskā regulējuma ietekme uz tautsaimniecību

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

2.2.1. uz makroekonomisko vidi:

Nē

2.2.2. uz nozaru konkurētspēju:

Jā

Ietekmes apraksts

Pētījumu programmas īstenošana būtiski stiprinās Latvijas tautsaimniecību, radot jaunas zināšanas, inovatīvus produktus un tehnoloģijas, kā arī veicinot cilvēkkapitāla izaugsmi. Jaunu produktu un ražošanas metožu ieviešana palielinās nozares efektivitāti un konkurētspēju un vienlaikus stiprinās valsts pārtikas nodrošinājumu, kas pašlaik ir īpaši svarīgi. Programmas rezultāti sekmēs arī augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanu un pozitīvi ietekmēs eksportu, kurā ministrijas pārstāvētās nozares jau veido aptuveni 40 % no Latvijas kopējā eksporta apjoma.

2.2.3. uz uzņēmējdarbības vidi:

Jā

Ietekmes apraksts

Programmas rezultāti varētu saturēt ieteikumus, kuru īstenošana ietekmētu uzņēmējdarbības vidi lauksaimniecības, pārtikas un meža nozarē. MK rīkojuma projekta izstrādes laikā nav iespējams prognozēt precīzu ietekmi.

2.2.4. uz mazajiem un vidējiem uzņēmējiem:

Jā

Ietekmes apraksts

Tā kā lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā un meža nozarē daudz uzņēmumu atbilst MVU raksturojumam, Programmā gūto rezultātu ietekme ir sagaidāma uz šiem uzņēmumiem, sniedzot uzņēmējiem jaunas zināšanas un piedāvājot projektu laikā radītos produktus un tehnoloģijas.

2.2.5. uz konkurenci:

Nē

2.2.6. uz nodarbinātību:

Jā

Ietekmes apraksts

MK rīkojuma projekts paredz izveidot VPP ar noteiktiem mērķiem un uzdevumiem. Pēc MK rīkojuma projekta apstiprināšanas MK tiks sagatavots konkursa nolikums un

izsludināts konkurss. Konkurssā var piedalīties zinātnisko institūciju apvienības, dodot iespēju zinātniekiem, doktorantiem un studentiem īstenot savas pētniecības iniciatīvas un tādējādi veicinot zinātnisko institūciju personāla nodarbinātību.

2.3. Administratīvo izmaksu novērtējums juridiskām personām

Vai projekts skar šo jomu?

-

2.4. Administratīvā sloga novērtējums fiziskām personām

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

2.5. Atbilstības izmaksu novērtējums

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

3. Tiesību akta projekta ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

Rādītājs

2025

saskaņā ar valsts budžetu kārtējam gadam

izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar valsts budžetu kārtējam gadam

Turpmākie trīs gadi (*euro*)

2026

2027

2028

saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru

izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru

saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru

izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru

izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru

1

2

3

4

5

6

7

8

1. Budžeta ieņēmumi

0

0

2 000 000

0

2 000 000

0

2 000 000

1.1. valsts pamatbudžets, tai skaitā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi

0

0

2 000 000

0

2 000 000

0

2 000 000

1.2. valsts speciālais budžets

0

0

0

0

0

0

0

1.3. pašvaldību budžets

0

0

0

0

0

0

0

2. Budžeta izdevumi

0

0

2 000 000

0

2 000 000

0

2 000 000

0

2.1. valsts pamatbudžets

0

0

2 000 000

0

2 000 000

0

2 000 000

2.2. valsts speciālais budžets

0

0

0

0

0

0

0

2.3. pašvaldību budžets

0

0

0

0

0

0

0

3. Finansiālā ietekme

0

0

0

0

0

0

0

3.1. valsts pamatbudžets

0

0

0

0
0
0
0

3.2. speciālais budžets

0
0
0
0
0
0
0

3.3. pašvaldību budžets

0
0
0
0
0
0
0

4. Finanšu līdzekļi papildu izdevumu finansēšanai (kompensējošu izdevumu palielinājumu norāda ar "-" zīmi)

0
0
0
0
0
0
0
0

5. Precizēta finansiālā ietekme

0
0
0
0

5.1. valsts pamatbudžets

0
0
0
0

5.2. speciālais budžets

0
0
0
0

5.3. pašvaldību budžets

0
0
0
0

6. Detalizēts ieņēmumu un izdevumu aprēķins (ja nepieciešams, detalizētu ieņēmumu un izdevumu aprēķinu var pievienot anotācijas (ex-ante) pielikumā)

-

6.1. detalizēts ieņēmumu aprēķins

-

6.2. detalizēts izdevumu aprēķins

-

7. Amata vietu skaita izmaiņas (palielinājuma gadījumā: izvērsts pamatojums, izvērtējums par esošo resursu pārskatīšanas iespējām, t.sk. vakanto štata vietu, ilgstošo vakanču izmantošanu u.c.)

-

Cita informācija

Programmas īstenošanai 2026.–2028. gadam ir paredzēts finansējums 6 000 000 *euro* apmērā.

Programma tiks finansēta no Izglītības un zinātnes ministrijas valsts budžeta apakšprogrammai 05.01.00 "Zinātniskās darbības nodrošināšana" piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem. 2026., 2027. un 2028. gadā finansējums ir 2 000 000 *euro* ik gadu.

Programmas īstenošanai piešķirto kopējo finansējumu ir plānots sadalīt vienā Programmas projektu pieteikumu konkursā, ja projektu pieteikumi novērtēti virs kvalitātes sliekšņa un projektos risināti visi Programmas uzdevumi. Ja iesniegto projektu pieteikumu skaits nebūs pietiekams, tiks organizēts atkārtots projektu pieteikumu konkurss.

4. Tiesību akta projekta ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

4.2. Cita informācija

-

5. Tiesību akta projekta atbilstība Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

5.3. Cita informācija

Apraksts

-

6. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un sabiedrības līdzdalības process

Sabiedrības līdzdalība uz šo tiesību akta projektu neattiecas

Nē

6.1. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas

Valsts un pašvaldību institūcijas

Ekonomikas ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Klimata un enerģētikas ministrija, Latvijas Zinātnes padome, SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

Nevalstiskās organizācijas

Biedrība "Lauksaimniecības organizāciju sadarbības padome", Biedrība Zemnieku saeima, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija, Latvijas kokrūpniecības federācijas, Latvijas Meža īpašnieku biedrība, Latvijas Zinātņu akadēmija.

Cits

-

6.2. Sabiedrības līdzdalības organizēšanas veidi

Veids

2025.gada 28.augustā ZM notika Lauksaimniecības, zivsaimniecības, pārtikas un meža nozares zināšanu un inovāciju stratēģiskās vadības padomes sēde, kurā tika prezentēta Programma un notika diskusijas.

Saite uz sabiedrības līdzdalības rezultātiem

MK rīkojuma projekts neatbilst Ministru kabineta 2024. gada 15. oktobra noteikumu Nr. 639 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā" 4. punktā minētajiem sabiedrības iesaistes kritērijiem, tāpēc publiskā apspriede netiek rīkota.

6.3. Sabiedrības līdzdalības rezultāti

ZM rakstiskā procedūrā informēja nozares organizācijas par Programmas izveidi un tās konceptuālo saturu un aicināja sniegt ieteikumus un precizējumus Programmas pilnveidei.

Izstrādājot Programmas ietvaru, ZM š. g. 28. augustā konsultējās ar stratēģiskās vadības padomi (tajā ietilpst pārstāvji no Ekonomikas ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Klimata un enerģētikas ministrijas, Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas, Lauksaimniecības konsultatīvās padomes, Meža konsultatīvās padomes, Zivsaimniecības konsultatīvās padomes, Pārtikas uzņēmumu federācijas, Latvijas Pašvaldību savienības un SIA Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra), nosakot programmas mērķus un uzdevumus un vienlaikus ņemot vērā arī nozares ierosinājumus, kas tika sniegti rakstiskajā procedūrā.

Notikušas konsultācijas ar Latvijas Zinātnes akadēmiju un Latvijas Zinātnes padomi (regulāras konsultācijas rakstiskā formā un sanāksmēs) atbilstoši Zinātniskās darbības likuma un MK noteikumu Nr. 560 prasībām.

6.4. Cita informācija

Pēc MK rīkojuma projekta apstiprināšanas tiks sagatavots konkursa nolikums. Tā kā Programma ir ZM pasūtījums tautsaimniecības vajadzībām, konkursa nolikuma izstrādē paredzēts arī turpmāk iesaistīt nozaru nevalstiskās organizācijas.

Pēc Programmas projektu konkursa izsludināšanas paredzēts ZM un Latvijas Zinātnes padomes tīmekļvietnē publicēt informāciju par konkursa nolikumu un vadlīnijām, kā arī atbilžu apkopojumu par biežāk uzdotajiem jautājumiem.

Uzsākot Programmas īstenošanu, ir arī paredzēts informēt sabiedrību par Programmas norisi un rezultātiem ZM tīmekļvietnē. Arī Programmas projektu īstenošanas līgumos tiks ietverts nosacījums par sabiedrības informēšanu.

7. Tiesību akta projekta izpildes nodrošināšana un tās ietekme uz institūcijām

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

7.1. Projekta izpildē iesaistītās institūcijas

Institūcijas

- Latvijas Zinātnes padome
- Zemkopības ministrija
- Zinātniskās institūcijas, augstākās izglītības iestādes.

7.2. Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

7.3. Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

7.4. Projekta izpildes ietekme uz pārvaldes funkcijām un institucionālo struktūru

Ietekme

Jā/Nē

Skaidrojums

1. Tiks veidota jauna institūcija

Nē

-
- 2. Tiks likvidēta institūcija
Nē
-
- 3. Tiks veikta esošās institūcijas reorganizācija
Nē
-
- 4. Institūcijas funkcijas un uzdevumi tiks mainīti (paplašināti vai sašaurināti)
Nē
-
- 5. Tiks veikta iekšējo institūcijas procesu efektivizācija
Nē
-
- 6. Tiks veikta iekšējo institūcijas procesu digitalizācija
Nē
-
- 7. Tiks veikta iekšējo institūcijas procesu optimizācija
Nē
-
- 8. Cita informācija
Nē
-

7.5. Cita informācija

-

8. Horizontālās ietekmes

8.1. Projekta tiesiskā regulējuma ietekme

8.1.1. uz publisku pakalpojumu attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.2. uz valsts un pašvaldību informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.3. uz informācijas sabiedrības politikas īstenošanu

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.4. uz Nacionālā attīstības plāna rādītājiem

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.5. uz teritoriju attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.6. uz vidi

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.7. uz klimatneitralitāti

Vai projekts skar šo jomu?

Jā

Apraksts

-

8.1.8. uz iedzīvotāju sociālo situāciju

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.9. uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.10. uz dzimumu līdztiesību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.11. uz veselību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.12. uz cilvēktiesībām, demokrātiskām vērtībām un pilsoniskās sabiedrības attīstību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.13. uz datu aizsardzību

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.14. uz diasporu

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.15. uz profesiju reglamentāciju

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.1.16. uz bērna labākajām interesēm

Vai projekts skar šo jomu?

Nē

8.2. Cita informācija
